

En Gravplads fra den yngre Jernalder.

Af N. Sodborg.

OMTRENT midt imellem Vesløs St. og Tømmerby Holdeplads paa Thisted-Fjerritslev-Banen ligger tæt øst for Landevejen, som her gaar langs med Banelinien, et ejendommeligt Oldtidsminde, som tiltrækker sig alle forbifarende Opmærksomhed, særlig ved de mange store Sten, der staar eller ligger spredte hen over Pladsen.

Det er en Gravplads fra Jernalderens sidste Tidsrum, Vikingetiden. Stedet blev i Sommeren 1881 undersøgt af Professorerne C. Engelhardt og Magnus Petersen. Prof. Engelhardt har i Aarboeg for nordisk Oldkyndighed 1881 givet en interessant Beskrivelse over Gravpladsen, ligesom den ogsaa er omtalt i Museumsdirektør Sophus Müllers udmærkede Værk: Vor Oldtid.

Gravpladsen er beliggende paa Højstrup Hede, Tømmerby Sogn, og hører til Statens fredede Mindesmærker.

Skønt den Slags Begravelsespladser med Bautastene er ret sjældne i Danmark, har der dog en Fjerdingvej derfra, paa Øsløs Mark, været en lignende Gravplads, som her skal beskrives.

Paa Husmand Poul Pedersens Mark, Matr. Nr. 35a, Øsløs Sogn, findes nemlig faa Alen syd for nævnte Mands Hus en lynggroet Plads, ca. 120 Alen lang i Øst og Vest med en Bredde af ca. 50 Alen, hvorpaa der findes en Del Tuer og ganske lave Rundhøje.

Efter ældre Folks Beretning har Pladsen været større. Et højt Dige langs den sydlige Side af Pladsen har delt den i to, men den syd for Diget liggende Del er nu opdyrket, og der findes ikke mere noget Spor af Grave.

I Poul Pedersens Havedige sidder der en Mængde store smukke Sten, der engang har staaet dels paa og dels mellem Tuerne som stolte Bautastene. En Del sidder ogsaa som Syldstene i de omliggende Huse.

Skønt der altsaa nu ikke findes en eneste Sten paa Pladsen, og denne saaledes har mistet sit ejendommeligste Præg, er en Del af Tuerne dog forbleven urørte, skønt et Par gamle Plovfurer bærer Vidne om, at Pladsen skulde have været opdyrket.

Da der nu igen var nogen Tale om Opdyrkning, fik Historisk Samfund for Thy og Hanherred af Ejeren beredvillig Tilladelse at undersøge nogle af Tuerne.

Ved den første Undersøgelse d. 10. Oktbr. 1906 undersøgte først den største af de bevarede Rundhøje. Denne laa tæt op til Grøften, der gaar langs Diget mod Syd, og en Del af den var bortskaaret ved Gravningen af denne Grøft.

I denne Høj, der var ca. 3 Meter i Tværsnit og 80 Centimeter høj, fandtes ca. 30 Centm. under Toppen af Højen en søndret Urne af grov Beskaffenhed.

Baade i og rundt om Urnen laa brændte Ben og Kul og Rester fra Ligbaalet. I alt dette fandtes 25 Perler, dels ensfarvede Glasperler af forskellig Form, de fleste af blaa Glas, dels Millefioriperler, d.v.s. flerfarvede Glasperler tit i smukke Mønstre, Striber, Pletter, Zikzakbaand o.s.v. Endvidere en lille rørfornet Bronceperle, et Brudstykke af en Jernkniv og en lille ubestemmelig Jernklump.

I en ganske lille Tue fandtes Bunden af en lille Urne med to Millefioriperler.

I det nordøstre Hjørne af Gravpladsen, tæt op til den Vej, der danner Østsiden, undersøgte en lille, lav og langagtig Høj, der indeholdt mellem brændte Ben og Rester fra Ligbaalet 16 blaa Glasperler af forskellig Form og 8 Millefioriperler. Desuden en tenfornet Bronceperle og et Brudstykke af en Broncering med Ornamenter. Intet Spor af Urneskaar.

Høipladsen ved Tømmerby

I fire andre Tuer fandtes intet.

Ved en senere Undersøgelse i Sommeren 1907 fandtes i en Tue mellem enkelte Urneskaar og brændte Ben en ganske lille Broncenagle (af et Smykke) med afrundet Hoved, nydelig forarbejdet, samt en lille Broncebøjle af et Smykke og et ubestemmeligt Jernstykke.

Alt det fundne et indlemmet i Museet i Thisted.

Flere af de største Høje viste sig at være undersøgte tidligere. Resterne af en langagtig Høj kan tyde paa, at denne har været omgivet af en Stensætning i Baadform, de saakaldte Skibssætninger, af hvilke der findes to paa Gravpladsen i Højstrup.

Det viser sig saaledes, at Gravpladsen her i Øsløs er i Overensstemmelse med den paa Højstrup Hede.

Rigtignok fandtes der ogsaa ubrændte Lig, men da Gravpladsen paa Øsløs Mark er meget forstyrret,

er det ikke utæneligt, at der tidligere har været Grave med ubrændte Lig.

Gravene stammer fra jernalderens sidste Tidsrum, Vikingetiden, der spænder fra ca. Aar 800 efter Kr. Fds. til. op imod Aar 1000, og man mener, at disse Grave er fra dette Tidsrums Slutning.

Denne Begravelsesmaade med smaa lave Høje med Bautastene er i øvrigt ikke almindelig i Danmark; den findes særlig nord for Limfjorden og paa Bornholm.

Der rejser sig nu det Spørgsmaal: Hvorfra er denne ejendommelige Gravskik kommen? Har den fulgt Kulturstrømmens almindelige Løb fra Syd mod Nord eller er den af nordisk Rod?

Der er en Del, der tyder paa det sidste. Thi det har vist sig, at i de Dele af Norge og Sverige, som vender mod Nørrejylland, er denne Begravelsesmaade temmelig almindelig.

Man mener endvidere at kunne afgøre, at hvor man andet Steds i Danmark og Sønderjylland har truffet denne Gravskik, kan der spores svensk eller polsk Indflydelse eller Herredømme netop paa denne Tid.

Der er saaledes en Del, der taler for at det er nordiske Mænds og Kvinders Ben, som har fundet deres Hvilested paa Gravpladserne paa Øsløs Mark og Højstrup Hede.

De store Vige, nu Bygholm og Vesløs Vejler, som skærer sig op paa begge Sider af Halvøen Hannæs, har sikkert været lokkende Veje for disse Tiders Skibe. Herinde gik Bølgerne ikke saa høje, og her var maaske ogsaa Rigdom paa Fugle og Fisk.

Det kan derfor godt tænkes, at en større Skare af nordiske Vikinger kan have fundet saa stærkt Behag i disse Egne nord for Limfjorden, eller der kan have været andre Grunde til, at de har slaet sig ned her for længere Tid.

Over hele Hannæs findes mange smukke Høje, hvoraf de fleste sikkert stammer fra Bronzealderen, saa allerede i dette Tidsrum har Halvøen været stærkt befolket, og det er tænkeligt, at det samme har været Tilfældet op gennem Jernalderens skiftende Tider.

Desværre er jo de stolte Bautastene forsvundne fra Gravpladsen paa Øsløs Mark. Disse værdige Mindesmærker burde aldrig fjernes, men have Lov at staa og i deres tavse, indtrængende Sprog mane de henfarne Tider frem for os.

Det er ret interessant at se, hvad den norske Digter Peder Dass (død 1708) skriver om Bautastene i sit berømte Værk "Nordlands Trompet", der udkom 1739, og hvori han beskriver sin Hjemstavn, Nordlands Amt.

Han skriver saaledes i sine ejendommelige, men fyndige Vers:

Paa Tjøøens delig' og drabelig' ø
Maa jeg mit poetiske pulver udstrø,
Der findes oprettede Stene.

Som staaer over jorden helt stejlede brat
og er dog af menneskens hænder nedsat,
Hvad skal man om saadanne mene?

Nogle, skriver han, er saa store, at ti Heste ikke vilde kunne rokke dem fra deres Plads, og han fortsætter saa:

Jeg dømmes udaf min enfoldighed saa,
At saadanne Stener er plantet at staa
Til kjæmpers afmindelses ære.

Man lærer, at fordem var kjæmpernes sæd,
Hvor de sig udvalgte Begravelsessted,
Lod de monumenter oprette.

Paa det deres navnes lovværdig respect
Hos den efterlevendes alder og slegt
Ei skuld' af hukommelse sættes.

(Af Nordlands trompet af P.
Dass ved A. Eriksen.)

Den Tid, hvorfra disse Grave stammer, har sikkert været en stærk og voldsom Brydningstid.

Den syd fra kommende nye Lære med de mildere Sæder og Skikke har maattet tage haarde Tag med den gamle nordiske og hedenske Kultur, der blev støttet i Kampen mod de frembrydende nye ideer af Strømninger fra de andre nordiske Lande.

Dog maatte det gamle Hedenskab vige i Kampen, vige for Ansgars mægtige vidnesbyrd om Guds Søn, og Evangeliet gik ogsaa til sidst sin Sejersgang heroppe mod Nord.

En ny Tid var i Frembrud.